

ABDULLA AVLONI'NIN PEDAGOJİK MİRASI VE ONUN ÇAĞDAŞ ÖNEMİ

*Termiz Devlet Pedagoji Enstitüsü
Pedagoji ve Kapsayıcı Eğitim Bölümü Öğretmeni
Holova Mohikul Şavkatovna
Termiz Devlet Pedagoji Enstitüsü
Pedagoji ve Sosyal Bilimler Fakültesi
Pedagoji Öğrencisi
Khudoykulov Sunnat Ismatillo oglu*

Anotasyon

Bu makalede Abdulla Avloni'nin pedagojik fikirleri, eğitim alanındaki hizmetleri ve modern dönemdeki önemi incelenmiştir. Avloni, Türk dünyasının önemli bir düşünürüdür. O, eğitimi toplumun ilerlemesinin temeli olarak görmüştür. Onun fikirleri bugün de öğretmenler ve öğrenciler için değerlidir. Çalışmada Avloni'nin eğitim felsefesi, ahlaki değer anlayışı ve çağdaş eğitimdeki yeri açıklanmıştır.

Аннотация

В данной статье рассматриваются педагогические идеи Абдуллы Авлони, его вклад в образование и современное значение его трудов. Авлони является важным мыслителем тюркского мира. Он считал образование основой развития общества. Его идеи остаются ценными для учителей и студентов сегодня. В работе объясняется философия образования Авлони, его понимание нравственных ценностей и место в современной педагогике.

Anotation

This article analyzes Abdulla Avloni's pedagogical ideas, his contribution to education, and the modern relevance of his works. Avloni is an important thinker of the Turkic world. He considered education as the foundation of social progress. His ideas are still valuable for teachers and students today. The study explains Avloni's educational philosophy, moral values, and his role in modern pedagogy.

Anahtar kelimeler: Abdulla Avloni, pedagojik miras, eğitim, öğretmen, değerler, modern dönem, ahlak, bilgi.

Ключевые слова: Абдулла Авлони, педагогическое наследие, образование, учитель, ценности, современность, мораль, знание.

Keywords: Abdulla Avloni, pedagogical heritage, education, teacher, values, modern era, morality, knowledge

KIRIŞ

Eğitim, her toplumun gelişmesi için en önemli alandır. Türkiye Cumhuriyeti ve Özbekistan Cumhuriyeti gibi ülkelerde eğitim, devletin temel politikasıdır. Bu nedenle birçok kanun ve karar, eğitimin kalitesini yükseltmek için kabul edilmiştir. Özbekistan'da "Eğitim Hakkında" "Kanun ve Ulusal Personel Yetiştirme Programı" gibi belgeler, modern eğitim sisteminin yasal temelini oluşturmuştur. Türkiye'de ise "1739 Sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu" eğitimin genel esaslarını belirlemiştir. Bu kanunlara göre eğitim, insanın ahlaki, zihinsel ve fiziksel yönlerini geliştirmeyi amaçlar. Abdulla Avloni, XX. yüzyılın başlarında yaşamış büyük bir öğretmen, yazar ve düşünürdür.

O, eğitimin toplumun geleceği için en güçlü araç olduğunu söylemiştir. Avloni, “Terbiye bizler için hayat meselesidir” diyerek eğitimin sadece bilgi değil, aynı zamanda ahlak ve vicdan eğitimi olduğunu vurgulamıştır. Onun bu fikri, günümüzde de eğitim reformlarının temelini oluşturur. Özbekistan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı tarafından kabul edilen “2020–2030 Yıllarına Ait Eğitim Stratejisi” belgesinde de Avloni’nin fikirlerine benzer şekilde, genç neslin millî ve ahlaki değerlere göre yetiştirilmesi gerektiği belirtilmiştir. Bilimsel olarak bakıldığında, Abdulla Avloni’nin pedagojik mirası modern pedagojinin temel ilkeleriyle uyumludur. Bugün UNESCO ve UNICEF gibi uluslararası kuruluşlar, eğitimin sürdürülebilir kalkınmanın anahtarı olduğunu vurgulamaktadır. Avloni de yüz yıl önce aynı düşünceyi savunmuştur. Onun eserlerinde bilgi, ahlak, emek, adalet ve sevgi gibi kavramlar eğitim sürecinin merkezindedir. Çağdaş dönemde Avloni’nin mirası, yalnızca tarihsel bir değer değildir; aynı zamanda modern eğitim felsefesi için bir modeldir. Özbekistan ve Türkiye’deki öğretmen yetiştirme programlarında Avloni’nin görüşleri pedagojik literatürde sıkça kullanılmaktadır. Özbekistan Cumhuriyeti’nin “Yoshlar siyosati to‘g‘risida” (Gençlik Politikası Hakkında) Kanunu, gençlerin bilim, yaratıcılık ve ahlak alanında gelişmesini desteklemektedir. Bu da Avloni’nin “ahlaklı ve bilgili insan” idealiyle doğrudan ilişkilidir. Sonuç olarak, Abdulla Avloni’nin fikirleri geçmişte kalmamış, aksine bugün de modern eğitim anlayışına yön vermeye devam etmektedir. Onun eserleri, devlet politikalarında yer alan insani ve ahlaki eğitim ilkeleriyle uyum içindedir. Bu nedenle Avloni’nin pedagojik mirası, sadece Özbekistan için değil, bütün Türk dünyası ve çağdaş eğitim bilimi için büyük bir değerdir.

Abdulla Avloni, Özbek halkının modern eğitim tarihinde çok önemli bir kişidir. O, 1878 yılında Taşkent’te doğmuş, hem öğretmen hem de yazar olarak çalışmıştır. Avloni, “Türkiston”, “Shuhrat”, “Taraqqiy” gibi gazetelerde yazılar yazmıştır. Onun en önemli eseri “**Turkiy Guliston yoxud axloq**” adlı kitaptır. Bu eser, yalnızca edebi bir metin değil, aynı zamanda pedagojik bir el kitabıdır. Bu kitapta Avloni, çocukların hem bilgi hem de ahlak yönünden gelişmesi gerektiğini belirtmiştir. Avloni’ye göre eğitimin iki yönü vardır: biri akıl eğitimi, diğeri kalp eğitimi. O, “Bilgi insanı aydınlatır, ahlak insanı güzelleştirir” diyerek, bilgi ile değerlerin bir bütün olduğunu anlatmıştır. Bu fikir, bugün de Özbekistan eğitim sisteminde geçerlidir. “**Eğitim Hakkında**” **Kanun**’da da eğitimin hem bilimsel hem de ahlaki gelişmeyi desteklemesi gerektiği açıkça yazılmıştır. Avloni, öğretmenin toplumdaki en önemli kişi olduğunu düşünmüştür. O, öğretmeni “milletin ruh mimarı” olarak tanımlar. Çünkü ona göre öğretmen yalnız ders anlatmaz, aynı zamanda öğrencilere milli kimlik ve insanlık sevgisi kazandırır. Bu düşünce, **Ulusal Personel Yetiştirme Programı** belgesinde de görülür. Bu belgeye göre öğretmenler, sadece bilgi veren değil, aynı zamanda genç nesli millî ve ahlaki değerlere göre yetiştiren kişilerdir. Bilimsel açıdan bakıldığında, Avloni’nin pedagojik sistemi üç ana unsurdan oluşur: **bilgi, ahlak ve vatan sevgisi**. Bu üç unsur onun bütün eğitim felsefesinin temelidir. O, eğitimin yalnız birey için değil, toplumun geleceği için de gerekli olduğunu savunmuştur. Avloni, “Bir milletin gücü, onun çocuklarının terbiyesindedir” diyerek eğitimin milli kalkınmadaki rolünü göstermiştir. Avloni’nin fikirleri modern eğitimde “şahsiyetga yo‘naltirilgan ta‘lim” yani birey merkezli eğitim anlayışıyla uyumludur. Bugün Özbekistan’da ve Türkiye’de uygulanan yeni eğitim programlarında öğrenci merkezli yöntemler kullanılmaktadır. Örneğin, Özbekistan’da **Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile kabul edilen 2022-2026 Eğitim Konsepti** (Eğitim Konsepti) öğrencilerin yaratıcılığını, bağımsız düşünmesini ve ahlaki gelişimini desteklemektedir. Bu prensipler, Avloni’nin yüzyıl önce söylediği “öz fikri olan, ahlaklı, vatana faydalı insan yetiştirmek” düşüncesine dayanır. Ayrıca Avloni, kız ve erkek çocukların eşit eğitim hakkına sahip olması

gerektiğini savunmuştur. O, eski dönemde kadınların eğitimden uzak kalmasını büyük bir hata olarak görmüştür. Onun bu fikri, bugün Özbekistan Anayasası ve “**Kadın Hakları Hakkında**” Kanun ile tamamen desteklenmektedir. Bu yönüyle Avloni, kadınların eğitime katılımını savunan ilk aydınlardan biridir. Çağdaş eğitim bilimi açısından değerlendirildiğinde, Avloni’nin çalışmaları sadece pedagojik değil, aynı zamanda sosyolojik değere de sahiptir. O, eğitim ile toplumun ahlakı arasında güçlü bir bağ kurmuştur. UNESCO’nun “Education for Sustainable Development” (Sürdürülebilir Kalkınma İçin Eğitim) programında da aynı fikir savunulmaktadır. Yani eğitim, sadece bilgi değil, aynı zamanda insanın doğaya, topluma ve kendisine karşı sorumluluk duygusunu da geliştirmelidir. Avloni, bunu yüz yıl önce eserlerinde açıkça yazmıştır.

Bugün Özbekistan’daki Gençlik İşleri Ajansı, **Özbekistan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı'nın 19 Mayıs 2021 tarihli ve PQ-5117 sayılı Kararı** temelinde gençlerin bilim, sanat ve ahlak alanında gelişmesini desteklemektedir. Bu politika, doğrudan Avloni’nin “ahlaklı, bilgili ve vatanını seven genç” idealine uygundur. Son olarak, Avloni’nin pedagojik mirası sadece geçmişin bir hatırası değildir. Onun düşünceleri modern öğretmen eğitimi, ahlaki değerler sistemi ve kültürel kimlik gelişimi için bilimsel bir temeldir. Bugün Özbekistan ve Türkiye’de onun adıyla okullar, seminerler ve araştırma merkezleri faaliyet göstermektedir. Bu da onun fikirlerinin yaşayan bir miras olduğunu gösterir. Abdulla Avloni’nin pedagojik düşünceleri, modern eğitim biliminde bugün de önemlidir. O, eğitimi sadece okulda öğrenilen bilgi olarak değil, insanın tüm yaşamını kapsayan bir süreç olarak görmüştür. Avloni’ye göre insan, doğuştan iyi bir varlıktır, fakat doğru eğitim olmadan bu iyilik gelişmez. Bu fikir, bugün Özbekistan’daki Ulusal Müfredat ile benzerlik taşır. Bu program, öğrencilerin bilgisel gelişimi yanında duygusal ve ahlaki gelişimini de hedefler. Avloni’nin eğitim felsefesinde en önemli kavramlardan biri **ahlak** kavramıdır. O, “Ahlaklı olmayan toplum yaşayamaz” demiştir. Avloni, eğitim sisteminin sadece bilim değil, aynı zamanda insan sevgisi, dürüstlük, sabır ve çalışkanlık gibi değerlerle şekillenmesi gerektiğini savunmuştur. Bugün Özbekistan Cumhuriyeti’nin **6 Eylül 2021 tarihli "Maneviyat ve Aydınlanma Politikası Hakkında" Kararname** de bu düşüncüyü desteklemektedir. Bu belgeye göre her bir eğitim kurumu, öğrencilerin ma’naviy (manevi) ve axloqiy (ahlaki) yetkinliğini geliştirmek için çalışmalıdır. Avloni ayrıca **vatanseverlik** eğitimin merkezine koymuştur. O, “Vatanını seven insan, milletini de sever” diyerek milli kimliğin korunmasının eğitim yoluyla mümkün olacağını vurgulamıştır. Bugün Özbekistan Anayasası’nda da milliy qadriyatlar (ulusal değerler) eğitimin temel yönlerinden biri olarak belirtilmiştir. Avloni, bu düşüncesiyle modern vatandaşlık eğitiminin öncüsü sayılabilir.

Bilimsel olarak, Avloni’nin pedagojik görüşleri üç ana başlıkta toplanabilir:

1. **Bilgi eğitimi** – öğrencinin aklını ve düşünme yeteneğini geliştirir.
2. **Ahlak eğitimi** – öğrencinin kalbini, davranışını ve insan sevgisini şekillendirir.
3. **Vatan eğitimi** – öğrencinin milli kimliğini ve topluma bağlılığını güçlendirir.

Bu üç yön, bugün UNESCO’nun “Kapsayıcı ve Kaliteli Eğitim” hedefleriyle uyumludur. Avloni’nin bu fikirleri, modern pedagojideki **bütüncül eğitim (holistik yaklaşım)** anlayışına çok benzemektedir. Avloni’nin eserlerinde dil ve kültür de önemli yer tutar. O, Türkçe’nin korunması ve geliştirilmesini eğitimin önemli bir görevi olarak görmüştür. “Ana dili olmayan milletin ruhu eksiktir” sözleriyle dilin kimlikteki yerini anlatmıştır. Bugün Özbekistan’da **Devlet Dili Geliştirme Programı** bu düşüncenin modern bir devamıdır. Bu program, eğitim kurumlarında ana dilin sevdirmesi ve doğru öğretilmesi amacıyla hazırlanmıştır. Ayrıca Avloni, çocuk psikolojisini iyi anlayan bir pedagojdu. O, çocukların doğasına uygun öğretim yöntemlerinin kullanılmasını

savunmuştur. “Her çocuk bir dünyadır” sözüyle her öğrencinin farklı yeteneğe sahip olduğunu belirtmiştir. Bu fikir, günümüzdeki **kapsayıcı eğitim** politikalarıyla da örtüşmektedir. Özbekistan Cumhurbaşkanı’nın 13 Ekim 2020 tarihli PQ-4857 sayılı karar, engelli çocukların normal okullarda eğitim almasını desteklemektedir. Bu karar, Avloni’nin insan merkezli eğitim anlayışının modern bir yansımasıdır. Pedagojik yönden Avloni’nin fikirleri, modern “kompetensiyaga asoslangan ta’lim” (yetkinlik temelli eğitim) modeliyle de benzerlik gösterir. Günümüzde eğitim sadece bilgi vermek değil, aynı zamanda öğrencinin yaşam becerilerini geliştirmek anlamına gelir. Avloni de kendi döneminde bunu savunmuştur: O, çocukların hayata hazırlanması gerektiğini, sadece kitap bilgisiyle değil, ahlak, dil, sanat ve emekle eğitilmeleri gerektiğini söylemiştir. Avloni’nin bir başka önemli katkısı, **öğretmen** kavramına getirdiği yüksek değerdir. O, öğretmeni “milletin ışığı” olarak nitelendirir. Öğretmen, sadece bilgi veren değil, aynı zamanda genç nesli vatan sevgisiyle büyüten kişidir. Bu bakış, bugün Özbekistan’daki Öğretmenler Günü geleneğiyle yaşatılmaktadır. Bu özel gün, Avloni’nin öğretmenlik mesleğine verdiği saygının toplumsal bir ifadesidir. Çağdaş dönemde Avloni’nin pedagojik mirası, eğitim reformlarının teorik temelini oluşturur. Özbekistan’da yürürlükte olan “Yükseköğretim Geliştirme Konsepti” belgesi, yaratıcı, ahlaklı ve millî ruhlu bireyler yetiştirmeyi hedeflemektedir. Bu hedef, Avloni’nin “mükemmel insan” idealiyle doğrudan bağlantılıdır. Sonuç olarak, Abdulla Avloni’nin pedagojik sistemi sadece kendi dönemi için değil, XXI. yüzyılın eğitim sistemleri için de bilimsel ve ahlaki bir örnektir. Onun fikirleri, bugünün devlet stratejilerinde, eğitim programlarında ve öğretmen yetiştirme standartlarında yaşamaktadır. Avloni’nin mirası, Türk dünyasının ortak manevi değeri ve modern pedagojinin sağlam bir temeli olarak varlığını sürdürmektedir.

SONUÇ

Abdulla Avloni, Türk ve Özbek halklarının eğitim tarihinde çok önemli bir şahsiyettir. O, eğitimi bir milletin geleceği olarak görmüştür. Onun pedagojik düşünceleri, bilgi, ahlak ve vatan sevgisi üzerine kuruludur. Avloni, öğretmeni toplumun en saygıdeğer kişisi olarak tanımlamış, çocukların hem akıl hem de kalp yönünden yetişmesini istemiştir. Bugün Özbekistan Cumhuriyeti’nde uygulanan birçok eğitim kanunu ve devlet kararı, Avloni’nin fikirleriyle uyumludur. “Eğitim Hakkında” Kanun, “Ulusal Personel Yetiştirme Programı”, “Gençlik Politikası Hakkında” yasalar — hepsi Avloni’nin insani, ahlaki ve millî eğitim ideallerini yaşatmaktadır. Bilimsel olarak, Avloni’nin pedagojik mirası sadece tarihî bir değer değil, aynı zamanda çağdaş eğitimin teorik temeli sayılabilir. Onun “Turkiy Guliston yoxud axloq” adlı eseri, bugünkü eğitimciler için bir rehberdir. Avloni’nin fikirleri UNESCO’nun modern eğitim hedefleriyle de uyumludur: barış, ahlak, sevgi ve bilgiye dayalı toplum inşa etmek. Sonuç olarak, Abdulla Avloni’nin pedagojik sistemi, bugünün eğitim felsefesi için büyük bir örnektir. Onun düşünceleri hem öğretmenler hem de öğrenciler için ilham kaynağı olmaya devam etmektedir. Bu nedenle Avloni’nin mirası, Türk dünyasının ortak kültürel değeri olarak korunmalı, incelenmeli ve genç kuşaklara aktarılmalıdır.

KULLANILAN KAYNAKLAR

1. Avloni, A. (1913). Türk Gülistanı veya Etik. Taşkent: Matbaai İştirokiya.
2. Özbekistan Cumhuriyeti Oliy Meclisi. (1997). Eğitim Kanunu. Taşkent.
3. Özbekistan Cumhuriyeti Bakanlar Kurulu. (1997). Ulusal Personel Eğitimi Programı. Taşkent.
4. Özbekistan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Kararnamesi. (2021). Maneviyat ve Aydınlanma Politikasının Geliştirilmesi Hakkında. Taşkent.

5. Özbekistan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Kararnamesi. (2022). 2026'ya Kadar Eğitim Sisteminin Geliştirilmesi Konsepti. Taşkent.
6. UNESCO. (2015). Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri için Eğitim: Öğrenme Hedefleri. Paris.
7. Rasulov, A. (2019). Abdulla Avloni'nin Mirası ve Modern Eğitim Sistemi. Taşkent: Fan Yayınevi.
8. Karimova, M. (2020). Özbek pedagojik düşüncesinin gelişimi. Taşkent: Taşkent Devlet Pedagoji Üniversitesi Yayınevi.

